

Avstämningsränta

Datum 2022-03-17
Dok.bet. PID282457
Version 1.0
Dnr/Ref. VER 2022-114

Dokumentets ursprung

Datum	Namn/Författare	Roll/Befattning
2022-03-17	Karl Birkholz	Analytiker

Godkännande och fastställande

Datum	Version	Namn	Roll/Befattning

Ändringshistorik

Datum	Version	Dnr	Namn	Kommentar

Dokumentreferenser

Referensnr	Dok.bet.	Dokumentnamn

Förklaring av ord och förkortningar

Ord/Förkortning	Förklaring

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Preliminära avgifter och avstämning	5
Ålderspensionsavgifter	5
Statliga ålderspensionsavgifter	6
Tillfällig förvaltning	6
Fastställning av pensionsrätter	7
Ränteberäkning vid slutlig avstämning om inbetalda avgifter	8
Ålderspensionsavgifter	8
Statliga ålderspensionsavgifter	9
Avstämningsräntan	9
TF-ränta	10
Ansvarsfördelning	10
Regleringsbeloppens omfattning	10
Ålderspensionsavgifter	11
Statliga ålderspensionsavgifter	12
Hur påverkar ett felaktigt räntebelopp	13
Ålderspensionsavgifter	13
Statliga ålderspensionsavgifter	14
Övergripande	14
Alternativ	14
Månatlig upplösning på inbetalning	14
Hänsyn till placeringstidpunkten för pensionsrätter	16
Diskussion	18
Skillnad mellan statliga ålderspensionsavgifter och ålderspensionsavgifter	18
Avkastning.....	18
Inbetalningsmönster	18
Process	19
Slutsats	19
Rekommendation.....	20
Övriga rekommendationer	20
Referenser	21

Sammanfattning

Rapporten analyserar den räntesats som påverkar premiepensionssystemet vid den årliga avstämningen av ålderspensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter. Bakgrunden är internrevisionens rapport *Pensionsgrundande inkomst* (VER 2020-493).

För att ge ett sammanhang till hur räntesatsen används beskrivs delar av avstämningsprocessen för avgifterna. I avstämningen påverkas även inkomstpensionssystemet och staten men dessa är inte lika ingående beskrivna.

Hur avgifter avsedda för premiepension inbetalas samt förvaltas och hur det genererar avkastning beskrivs. Vidare ges en uppfattning om avgifternas samt skillnadsbeloppens storlek över tid. Innan diskussionen presenteras alternativ till nuvarande beräkningsmetod.

Slutligen diskuteras avkastningen och inbetalningsmönstrets påverkan på resultatet. Det finns inget kontrakt som avtalar storleken på inbetalningarna som inkommer vid respektive tidpunkt. Avkastning från värdepapper kan inte entydigt hänvisas till ett specifikt intjänandeår. Noggrannheten avseende avstämningen för staten och inkomstpensionssystemet ger heller inte uttryck för en exakthet hos lagstiftaren. Det är onödigt att göra processen mer komplicerad om det inte ger ett klart bättre resultat och det är inte önskvärt att införa diskrepanser i hanteringen. En slutsats är att det inte finns ett entydigt sätt att lösa problemet på och att rimliga antaganden får utgöra en utgångspunkt. Det vill säga en avstämning utgående från en punktinbetalning anses rimlig. Den nuvarande metoden bedöms vara tillräckligt bra och inga förändringar är nödvändiga. Däremot bör avkastning genererad från tidpunkten för pensionsrättplaceringen fram till avstämningen inkluderas i det som benämns avkastning i formeln för bestämning av avstämningsräntesatsen.

Sist i rapporten finns rekommendationer om hur avstämningsräntan bör beräknas, vilket motsvarar föregående stycke. Det finns även övriga rekommendationer som rör områden som egentligen ligger utanför ramen för den här rapporten och som rör ansvar och dokumentation.

Inledning

Bakgrunden till den här rapporten är internrevisionens rapport *Pensionsgrundande inkomst* (VER 2020-493). Under rubriken *Resultat* och punkt 2.3 *Modellen för att beräkna ränta är inte baserad på den faktiska inbetalningstidpunkten* föreslår internrevisionen att ränteberäkningen ses över.

Problembeskrivningen är beskriven enligt ”Gör en utredning av huruvida ränteberäkningen på de sena inbetalningarna påverkar betalningsmottagarna (statskassan, premiepensionen och AP-fonderna) på ett rättvist sätt och om någonting i ränteberäkningen behöver justeras. Ett enkelt sätt kanske skulle kunna vara att bortse från sena inbetalningar i ränteberäkningen.”

Enheten för fondhandel och frivillig pension har föreslagit att ränteberäkningen avseende premiepensionen borde ses över och att den borde ta hänsyn till placeringstidpunkten av pensionsrätter.

I den här rapporten är syftet att närmare belysa ränteberäkningen i premiepensionen medan hanteringen i inkomstpensionen beskrivs mer översiktligt.

Preliminära avgifter och avstämning

Avgifter betalas in löpande varje månad till premiepensionssystemet, inkomstpensionssystemet och staten. Avgifterna är preliminära och fördelningen fastställs av regeringen utifrån ett förslag om preliminär fördelning som lämnas av Pensionsmyndigheten varje år.

Statliga ålderspensionsavgifter betalas av staten, till inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet, varje månad under intjänandeåret.

Ålderspensionsavgifter betalas till inkomstpensionssystemet, premiepensionssystemet och staten, från februari under intjänandeåret fram till och med februari året efter fastställelseåret. För intjänandeår 2019 betalades det alltså in avgifter från februari 2019 fram till och med februari 2021.

I mars året efter fastställelseåret, det vill säga två år efter intjänandeåret, görs en slutavstämning av ålderspensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter, där inbetalda avgifter sätts i relation till slutlig avgift. Till skillnadsbeloppet mellan inbetald avgift och slutlig avgift läggs ränta. Regleringen genomförs i april. Reglering avseende intjänandeår 2019 gjordes alltså i april 2021.

Räntebeloppet beräknas i nuläget utifrån antagandet om att alla in- och utbetalningar sker vid en tidpunkt. Räntesatserna skiljer sig dock mellan medel som tilldelats premiepension och medel som tilldelats staten. Inkomstpensionssystemet påverkas sedan indirekt utifrån regleringsbeloppen från premiepensionssystemet och staten.

Ålderspensionsavgifter

Hur räntebeloppet ska beräknas för staten och premiepensionssystemet avseende ålderspensionsavgifter framgår i 6 § i förordning 1998:1512 ”*Det belopp som ska*

regleras gentemot staten ska beräknas med den genomsnittliga basränta som gällde under intjänandeåret och beräknas för en period av 21 månader. Till det belopp som ska regleras gentemot Riksgäldskontoret ska läggas den avkastningsränta som beräknas på beloppet. Den slutligt framräknade skillnaden ska regleras vid överföringen av ålderspensionsavgifterna avseende april månad året efter fastställelseåret.”

Instruktionen gentemot staten är tydligast, där både antalet månader samt räntesats är specificerat. Vad gäller premiepensionssystemet ges något mer frihet men betalningsmönstren för avgifterna till staten och premiepensionssystemet är desamma.

Om vi utgår från att in- och utbetalningar sker mitt i månaden kan vi räkna baklänges utifrån de 21 månader som angivits avseende staten och komma fram till antagandet om att snittinbetalningen skett i juli under intjänandeåret. Det är rimligt eftersom ordinarie avgifter betalas under februari–december under intjänandeåret samt i januari året därpå.

Statliga ålderspensionsavgifter

Hur räntebeloppet gentemot premiepensionssystemet ska bestämmas för statliga ålderspensionsavgifter är uttryckt enligt *”Till det belopp som ska regleras gentemot Riksgäldskontoret ska läggas den avkastningsränta som beräknas på beloppet.”*.

Avstämningen för premiepensionen sker vid samma tidpunkt som för ålderspensionsavgifter men mönstret för inbetalningarna skiljer sig åt. Avstämningen avseende inkomstpensionssystemet för statliga ålderspensionsavgifter är något mer komplicerad men metoden finns beskriven i samma förordning.

Tillfällig förvaltning

Pensionsmyndigheten har ett konto hos Riksgälden samt har delegerat förvaltning av värdepapper till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet investerar i tillgångar efter instruktion från Pensionsmyndigheten. Avgifter placeras alltså antingen på Pensionsmyndighetens konto eller under Kammarkollegiets förvaltning.

Kammarkollegiet har också ett konto hos Riksgälden som ingår i den korta portföljen som de förvaltar åt Pensionsmyndigheten. Det kontot har samma förutsättningar, det vill säga räntesatsen är densamma för medel som Pensionsmyndigheten har på sitt eget konto och det som förvaltas via Kammarkollegiet.

Inbetalda avgifter hamnar i huvudsak under Kammarkollegiets förvaltning men avgifter, avseende intjänandeåret i fråga, som inkommer efter det att ett års pensionsrätter har fastställts och placerats på spararnas konto placeras på Pensionsmyndighetens konto. För intjänandeår 2019 placerades alltså inbetalda avgifter under Kammarkollegiets förvaltning fram till och med november 2020, pensionsrätterna placeras på premiepensionskontona i december, medan avgifter som inkom därefter placerades på Pensionsmyndighetens konto.

Kammarkollegiets förvaltning kan beskrivas som en fond där insatta medel ger andelar i den samlade portföljens tillgångar. Det finns en kort och en lång portfölj, där den korta portföljen har hög betalningsberedskap. Storleken av den långa portföljen är

relativt stabil över tid medan storleken av den korta portföljen varierar kraftigt över året, innan placeringen av pensionsrätter i december är den som störst och direkt efter är den som minst.

Redovisning av tillgångar sker utifrån upplupet anskaffningsvärde. Med det menas att tillgångar inte marknadsvärderas utan värderas utifrån de förväntade betalningsströmmarna hos värdepappret utan påverkan av förändringar i ränteläget. Nominellt sett ger det en förutsägbarhet. Pensionsmyndigheten får använda denna redovisningsmetod eftersom alla instrument hålls till förfall.

I Kammarkollegiets förvaltning finns nästan alltid medel avseende två intjänandeår. Medel avseende intjänandeår 2019 förvaltas först tillsammans med intjänandeår 2018 och sedan med medel från intjänandeår 2020.

Under en månad inkommer avgifter avseende två olika intjänandeår till Kammarkollegiets förvaltning varav avgifterna för det ena intjänandeåret dominerar. Det görs ingen skillnad mellan investeringarna utan avgifter från båda intjänandeåren köper andelar till samma kurs. Placeringarna i den tillfälliga förvaltningen ser till helheten och fördelningen mellan kort och lång portfölj görs därefter. Hur stor andel som placeras i kort respektive lång portfölj påverkas dock av den förväntade tiden till dess att medlen ska betalas ut i samband med placeringen av pensionsrätter.

Fastställning av pensionsrätter

I december året efter intjänandeåret fastställs pensionsrätterna och vad det gäller premiepensionssystemet tillförs motsvarande medel plus avkastning. Medel ska fördelas till traditionell försäkring, dödsfall och minskningsmedel och till fondförsäkring. Fondförsäkring är överlägset störst av ovanstående.

Medel hämtas i första hand från Kammarkollegiets förvaltning, den korta portföljen, och från Pensionsmyndighetens konto. Om vi först bortser från den avkastning som den tillfälliga förvaltningen har genererat går överföringen till på så sätt att medel motsvarande de avgifter, ålderspensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter, som har inkommit fram till placeringen tas från den tillfälliga förvaltningen. Det är avgifter som avser det aktuella intjänandeåret.

Dessa medel fördelas först till traditionell försäkring och dödsfall och minskningsmedel. Återstående del går till fondförsäkring. Normalt sett är de avgifter som inkommit fram till placeringsdatumet mindre än värdet av de fastställda pensionsrätterna. Detta är naturligt eftersom det i förväntan inkommer avgifter under månaderna därefter och framförallt på grund av ålderspensionsavgifterna från egenavgifter som inkommer i februari året därpå. Men eftersom avgiftsfördelningen är baserad på en prognos kan dessa överstiga de slutliga avgifterna redan vid placeringstidpunkten, det hände år 2020. Normalt sett räcker alltså avgifterna till traditionell försäkring och dödsfall och minskningsmedel men inte helt för fondförsäkring.

Eftersom placeringen av pensionsrätterna innebär köp av fondandelar måste hela beloppet tillkomma för att handel ska kunna ske. Det vill säga om de fastställda pensionsrätterna överstiger inkomna avgifter fram till placeringsdatum bestäms

$$Differens = [Fastställda pensionsrätter] - [Avg, jan(t) - nov(t + 1)]$$

Pensionsmyndigheten använder då fondhandelns saldo för att täcka upp differensen. Om fondhandelns saldo inte räcker sker processen ändå enligt ovanstående men då utnyttjar Pensionsmyndigheten automatiskt Riksgäldens låneram för att klara av det.

Överföringen till fondförsäkringen kommer alltså från två källor; tillfällig förvaltning och fondhandelns saldo. Om fondhandelns saldo utnyttjas har tillfällig förvaltning en skuld gentemot denna. Denna skuld betalas av i samband med att nya avgifter inkommer. Det vill säga istället för att avgifterna tillförs tillfällig förvaltning används de för avbetalning av skuldbeloppet. Slutavstämning görs i april året därefter och senast då är skulden avbetalad.

Skulden gentemot fondhandeln är alltså inte beroende av värdet på den tillfälliga förvaltningen. Den tillfälliga förvaltningen har alltid överstigit värdet av de fastställda pensionsrätterna. Den beror inte heller av hur stor den korta portföljen är, även om den korta portföljen överstiger de fastställda pensionsrätterna, inklusive räntebelopp, så används medel från fondhandelns saldo. Enligt placeringsanvisning från 2010 ska underskott täckas med medel från den tillfälliga förvaltningen.

Hur räntebeloppet fastställs, det som benämns TF-ränta anges under ett kommande avsnitt.

Ränteberäkning vid slutlig avstämning om inbetalda avgifter

Ålderspensionsavgifter

För ålderspensionsavgifter bestäms regleringsbeloppen för inkomstpensionssystemet, premiepensionssystemet och staten genom att först beräkna differensen mellan slutlig avgift och inbetalade avgifter. Dessa avgifter kan i det här avseendet anses vara givna. Skillnadsbeloppet bestäms enligt

$$[Skillnadsbelopp] = [Slutlig avgift] - [Inbetald avgift]$$

För staten beräknas skillnadsbeloppet inklusive räntebelopp enligt

$$[Skillnadsbelopp inkl ränta] = [Skillnadsbelopp] \cdot [basränta]^{21/12}$$

Med värdena från senaste årets avstämning, intjänandeår 2019, såg resultatet för staten ut enligt

$$[Skillnadsbelopp 2019] = 20\,557\,462\,665 - 20\,439\,858\,934 = 117\,603\,731$$

$$[Skillnadsbelopp inkl ränta 2019] = 117\,603\,731 \cdot 1,0125^{\frac{21}{12}} = 120\,188\,359$$

För premiepensionssystemet bestämdes skillnadsbeloppet inklusive räntebelopp enligt

$$[Skillnadsbelopp inkl ränta] = [Skillnadsbelopp] \cdot [avstämningsränta]$$

Avstämningsräntan är inte angiven per år utan är angiven som en faktor som avser hela perioden. Med insatta värde blev det för år 2019 följande

$$[Skillnadsbelopp 2019] = 40\,613\,624\,398 - 40\,681\,272\,633 = -67\,648\,235$$

$$[Skillnadsbelopp inkl ränta 2019] = -67\,648\,235 \cdot 1,00956 = -68\,294\,952$$

Statliga ålderspensionsavgifter

Vad det gäller statliga ålderspensionsavgifter är det staten som betalar in avgifter och inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet som är mottagare. Om det totalt sett har betalats in för mycket avgifter under ett år betalar staten in mindre medel kommande år och vice versa. Avstämningen för premiepensionssystemet är i princip densamma som för ålderspensionsavgifter alltså enligt

$$[\text{Skillnadsbelopp inkl ränta}] = [\text{Skillnadsbelopp}] \cdot [\text{avstämningsränta}]$$

Men skillnadsbeloppet inklusive ränta regleras mot inkomstpensionssystemet.

Inkomstpensionssystemet regleras sedan gentemot staten vid en senare tidpunkt.

Avstämningsräntan

Avstämningsräntan bestäms utifrån uppgifter om inbetalda avgifter och avkastning från tillfällig förvaltning. De inbetalda avgifterna består av både ålderspensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter. Avkastningen bestäms som differensen mellan värdet av tillgångarna som avgifterna gett upphov till och det nominella värdet av de inbetalda avgifterna.

De inbetalda avgifterna är helt enkelt summan av inbetalda avgifter under hela perioden, $[\text{Avg, jan}(t) - \text{feb}(t + 2)]$,

Värdet av tillgångarna de inbetalda avgifterna antas ha gett upphov till består av det upplupna värdet av de avgifter som betalats in fram till och med att medlen överförs från Kammarkollegiet, $[KAM]$, till Pensionsmyndigheten i samband med placeringen av pensionsrätter, och värdet av medlen som inkommit efter överföringen, $[\text{Avg, dec}(t + 1) - \text{feb}(t + 2)]$, som sätts in på Pensionsmyndighetens konto.

Avgifter som inkommer efter pensionsrättsplaceringen antas alltså inte ge någon avkastning, i nuläget är räntan också 0 procent på placeringar på Pensionsmyndighetens konto. Det upplupna värdet av medel placerat i Kammarkollegiet bestäms helt enkelt som en försäljning av alla andelar som tillhör det aktuella intjänandeåret, $[KAM]$.

Differensen mellan $[KAM] + [\text{Avg, dec}(t + 1) - \text{feb}(t + 2)]$ och de totala avgifterna, $[\text{Avg, jan}(t) - \text{feb}(t + 2)]$, som inbetalats under perioden anges som avkastning.

$$\begin{aligned} \text{Avkastning} &= ([KAM] + [\text{Avg, dec}(t + 1) - \text{feb}(t + 2)]) - \\ &\quad - ([\text{Avg, jan}(t) - \text{nov}(t + 1)] + [\text{Avg, dec}(t + 1) - \text{feb}(t + 2)]) \\ &= [KAM] - [\text{Avg, jan}(t) - \text{nov}(t + 1)] \end{aligned}$$

$$\text{Avstämningsränta} = \frac{\text{Avkastning}}{[\text{Avg, jan}(t) - \text{feb}(t + 2)]}$$

Med insatta värden för intjänandeår 2019 blir

$$\begin{aligned} \text{Avkastning} &= (44\,648\,559\,065 + 222\,851\,558) - \\ &\quad - (44\,223\,634\,611 + 222\,851\,558) \\ &= 44\,648\,559\,065 - 44\,223\,634\,611 \\ &= 424\,924\,454 \end{aligned}$$

$$\text{Avstämningsränta} = \frac{424\,924\,454}{44\,223\,634\,611 + 222\,851\,558}$$

$$= \frac{424\,924\,454}{44\,446\,486\,169}$$

$$= 0,956 \%$$

TF-ränta

Den så kallade TF-räntesatsen är den räntesats som tillämpas för att fördela räntebelopp på intjänad pensionsrätt. Beräkningen av TF-räntan liknar beräkningen som görs för avstämningsräntan. Beräkningen av TF-räntan görs tidigare, innan det att överföringen från Kammarkollegiet görs till Pensionsmyndigheten. Vid den tidpunkten är värdet vid överföringen inte känt utan här används en prognos, *[KAM, prog]*. Medel från Pensionsmyndighetens konto, som inte direkt avser samma intjänandeår, fördelas också ut, *[PM]*.

Pensionsmyndighetens konto ska också användas för att täcka vissa kostnader och alla medel kan därför inte fördelas. En skattning av kostnaderna görs, *[Kost, prog]* samt en säkerhetsmarginal för dels prognosfel av värdet på överföringen från Kammarkollegiet samt skattningen av kostnaderna läggs till, *[Marg]*. TF-räntan kan sedan bestämmas enligt

$$[\text{Avkastning}] = [\text{KAM, prog}] + [\text{PM}] - [\text{Kost, prog}] - [\text{Marg}] - [\text{Avg, jan}(t) - \text{nov}(t + 1)]$$

Avkastningen sätts sedan i relation till de fastställda pensionsrätterna enligt

$$[\text{TF-ränta}] = \frac{[\text{Avkastning}]}{[\text{Fastställda pensionsrätter}]}$$

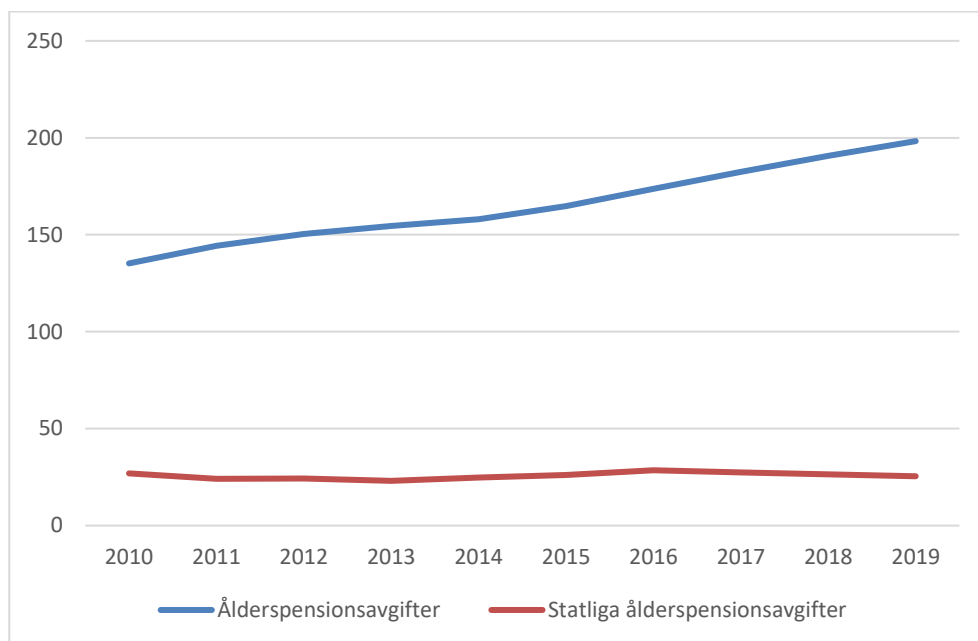
Ansvarsfördelning

Arbetet med avstämningen av ålderspensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter görs av analysavdelningen och avdelningen för myndighetsstyrning och stöd.

Den räntesats som används för premiepensionssystemet benämnd avstämningsränta eller avkastningsränta beräknas av fondtorgsavdelningen. Den ränta som tilldelas pensionssparare i samband med tilldelning av pensionsrätter benämnd TF-ränta beräknas också av fondtorgsavdelningen men inte av samma personer, formellt beslutas den av generaldirektören på förslag från chefaktuarien. Avstämningsräntan bestäms av kapitalförvaltarna medan det är enheten för fondhandel och frivillig pension som beräknar TF-räntan.

Regleringsbeloppens omfattning

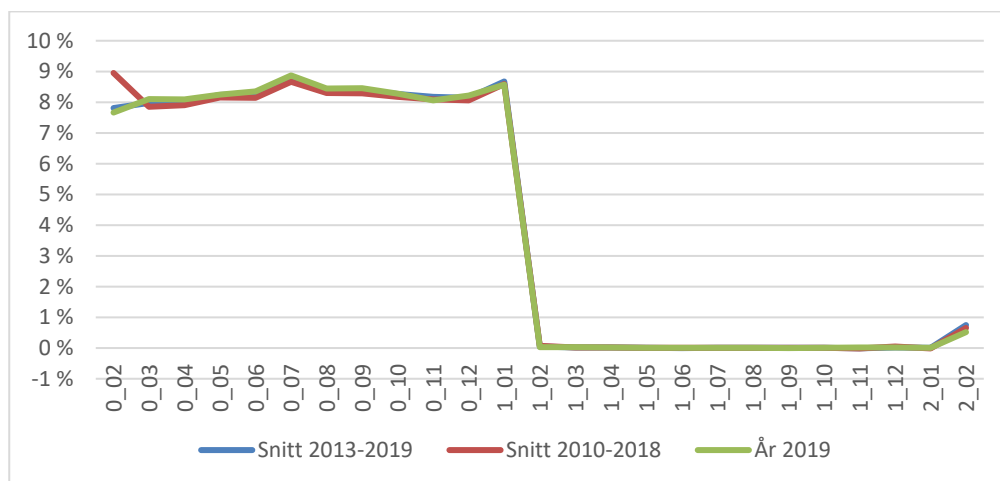
För att få en uppfattning om avgifternas storlek visas i Figur 1 de totala avgifterna över tid. Regleringsbeloppen uttryckt i procent i senare figurer kan relateras till dessa. Det är tydligt att ålderspensionsavgifterna är betydligt större än de statliga ålderspensionsavgifterna.

Figur 1. Figuren visar avgifternas storlek i miljarder kronor.

Ålderspensionsavgifter

Hur avgifterna fördelar sig per inbetalningsmånad visas i Figur 2. Det går att utläsa att avgifterna till övervägande del inbetalas från februari under intjänandeåret fram till januari året därpå. Mönstret för inbetalningarna har i princip varit desamma sedan 2013. Under 2011 och 2012 inkom betydligt större andel avgifter under februari för intjänandeåret.

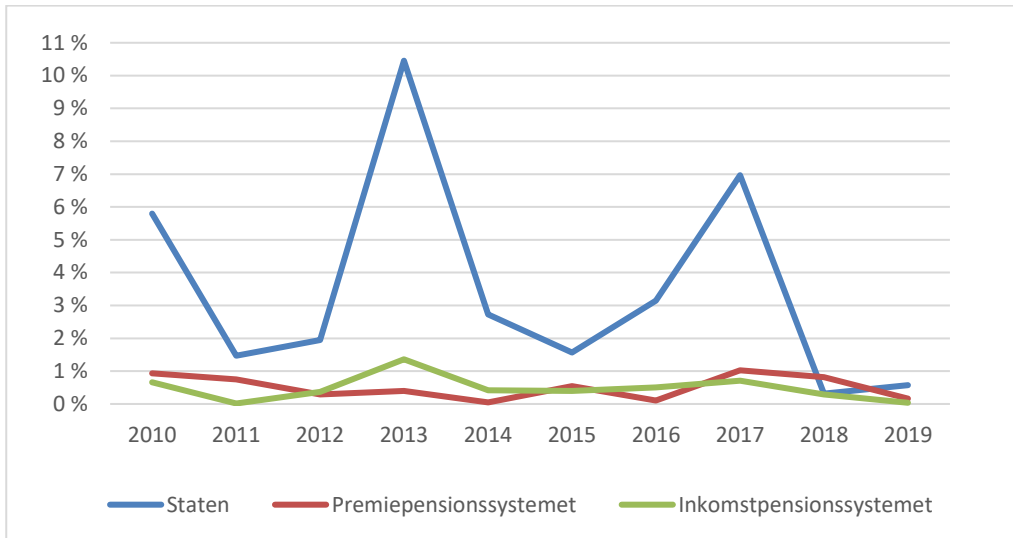

Figur 2. Figuren visar hur inbetalda ålderspensionsavgifter fördelar sig per månad. Den horisontella axeln visar vilken månad betalningen skett. Det första värdet anger vilket år, där 0 motsvarar intjänandeåret och 1 året därefter och de andra två siffrorna visar vilken månad under året som avses.

Nedan i Figur 8 visas den relativa differensen mellan preliminärt inbetalda avgifter och slutlig avgift. Det är tydligt att det är avgifterna till staten som skiljer sig mest och anledningen till det är att den beräkningen kräver ett antagande om hur stor andel av inkomsterna som förväntas ligga över intjänandetaket. Andelen inkomster över

intjänandetaket är ungefär 10 procent, en avvikelse med 1 procentenhet har därför stor betydelse. Resterande del fördelas på inkomst- och premiepensionssystemet.

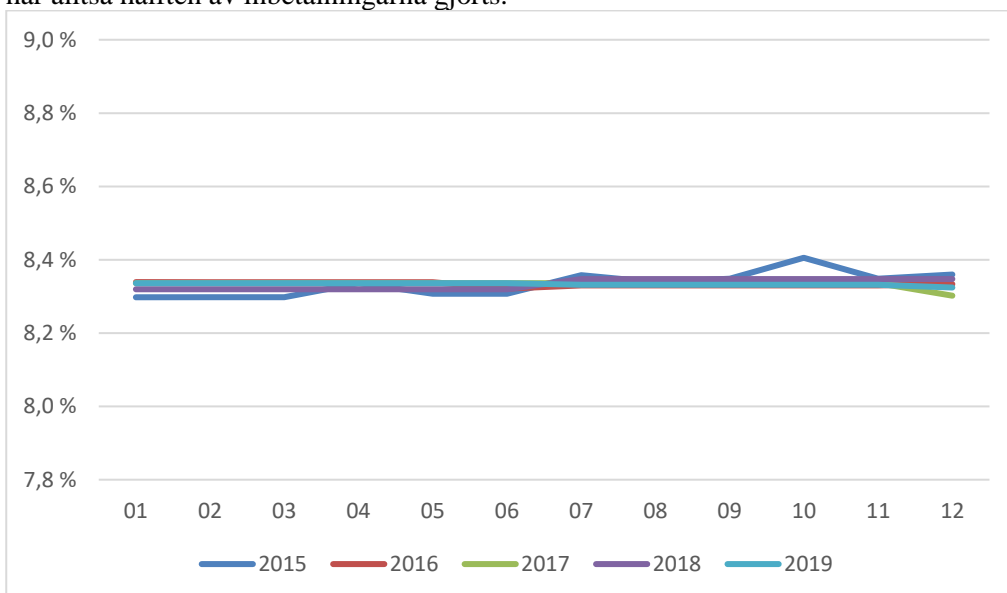
Vad det gäller inkomst- och premiepensionssystemet ligger differensen i snitt kring 0,5 procent.

Figur 3. Figuren visar hur stor skillnaden mellan inbetalda avgifter och slutgiltig avgift varit i procent. Det är absolutbeloppet av differensen som visas för att göra det mer överskådligt, differensen kan vara såväl positiv som negativ.

Statliga ålderspensionsavgifter

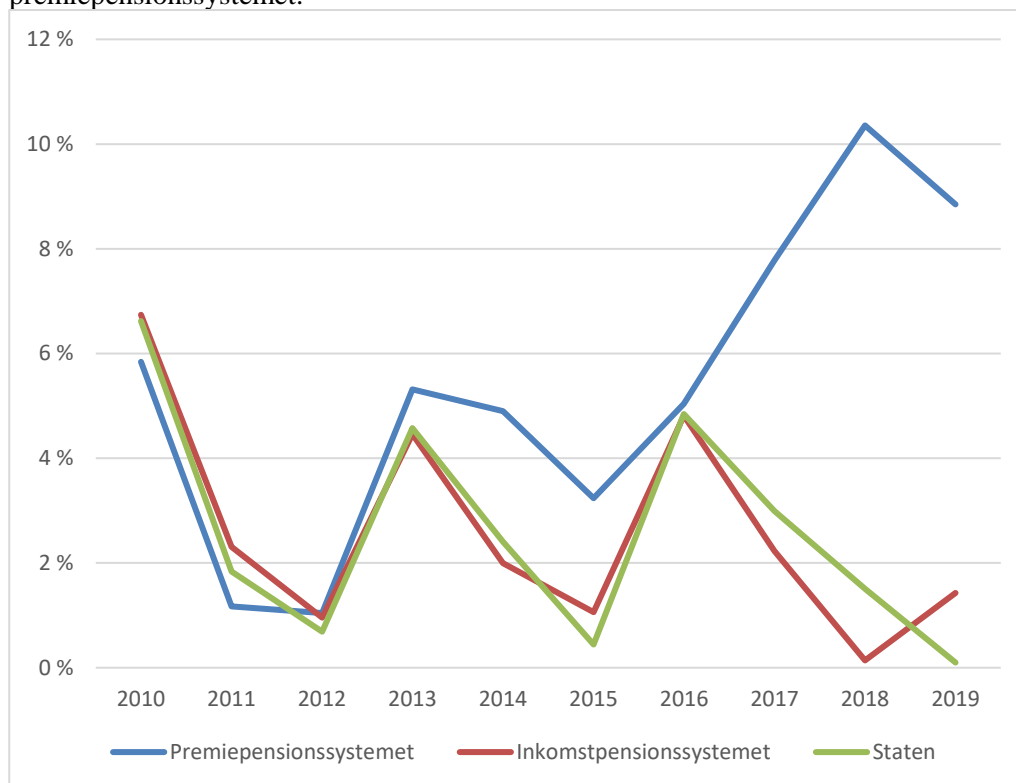
Hur avgifterna fördelar sig per inbetalningsmånad visas i Figur 4. Det går att utläsa att avgifternas storlek i princip är densamma för varje månad under intjänandeåret. I juni har alltså hälften av inbetalningarna gjorts.

Figur 4. Figuren visar hur inbetalda statliga ålderspensionsavgifter fördelar sig per månad. Avgifterna betalas endast in under intjänandeåret.

Nedan i Figur 5 visas den relativa differensen mellan preliminärt inbetalda avgifter och slutlig avgift. Differenserna här är generellt sett större än vad de är avseende ålderspensionsavgifter och anledningen till det är att de statliga ålderspensionsavgifterna beräknas preliminärt utifrån en prognos. Att kurvorna för inkomstpension och staten följer varandra är naturligt eftersom beloppet för staten utgörs av det sammanlagda värdet av differensen mellan inkomst och premiepensionssystemet och det är betydligt större andel av avgifterna som går till inkomstpensionssystemet vilket generellt sett gör att skillnadsbeloppet för inkomstpensionen är större än premiepensionen. Skillnadsbeloppet för staten är relaterat till det totala beloppet för statlig ålderspensionsavgift.

Det är tydligt att det är avgifterna till premiepensionssystemet som skiljer sig mest och anledningen till det är främst att ungefär 85 procent av avgifterna går till inkomstpensionssystemet och resterande del till premiepensionssystemet och en förändring med 1 procentenhet ger då ett procentuellt sett större utslag för premiepensionssystemet.

Figur 5. Figuren visar hur stor skillnaden mellan inbetalda statliga ålderspensionsavgifter och slutgiltig avgift varit i procent. Det är absolutbeloppet av differensen som visas för att göra det mer överskådligt, differensen kan vara såväl positiv som negativ.

Hur påverkar ett felaktigt räntebelopp

Ålderspensionsavgifter

Ett felaktigt räntebelopp för ålderspensionsavgift för premiepensionen påverkar medel till inkomstpensionen. Detsamma gäller ett felaktigt räntebelopp för ålderspensionsavgift för staten vilket också påverkar medel till

inkomstpensionssystemet. Det är alltså inkomstpensionssystemet som blir vinnare eller förlorare i båda fallen. Om räntebeloppet för premiepensionssystemet blir felaktigt stannar alltså beloppet inom det allmänna pensionssystemet.

Statliga ålderspensionsavgifter

Om räntebeloppet för premiepensionssystemet blir felaktigt påverkar det AP-fonderna, under en period, i och med att regleringen görs gentemot dem. Däremot påverkas inkomstpensionssystemet i princip inte alls utan det är staten som täcker upp differensen i samband med den årliga regleringen som sker vid en senare tidpunkt, i samband med att framtida preliminära statliga ålderspensionsavgifter utbetalas.

Om räntebeloppet för inkomstpensionssystemet har blivit felaktigt påverkar det inte premiepensionssystemet alls utan endast staten berörs.

Sammanfattningsvis är det alltså staten som betalar ut mer eller mindre statliga ålderspensionsavgifter om avstämningen skulle bli felaktig.

Övergripande

Utifrån hur regleringen är uttryckt avseende staten och inkomstpensionssystemet, i förordning, med en punktinbetalning och en genomsnittlig räntesats för intjänandeåret kan man säga att den noggrannheten är acceptabel för dessa. Detaljerna är inte lika tydligt formulerade för premiepensionssystemet men en utgångspunkt kan ändå vara den noggrannhet som gäller för staten respektive inkomstpensionssystemet.

Alternativ

Den nuvarande hanteringen utgår ifrån att all betalning sker vid en tidpunkt. Det är tänkbart att göra hanteringen mer noggrann/komplicerad genom att ta hänsyn till när in- och utbetalningarna har gjorts. Vidare är det även tänkbart att kombinera det med att ha olika avkastning under olika tidsintervall. Det är också tänkbart att ta hänsyn till placeringstidpunkten för pensionsrätter och att hanteringen skiljer sig åt före respektive efter placering.

Vid hänsyn till när betalningar genomförs kan månad vara lämplig upplösning även om dag också är möjlig. I snitt sker utbetalningar i mitten av månaden så det kan vara en god approximation.

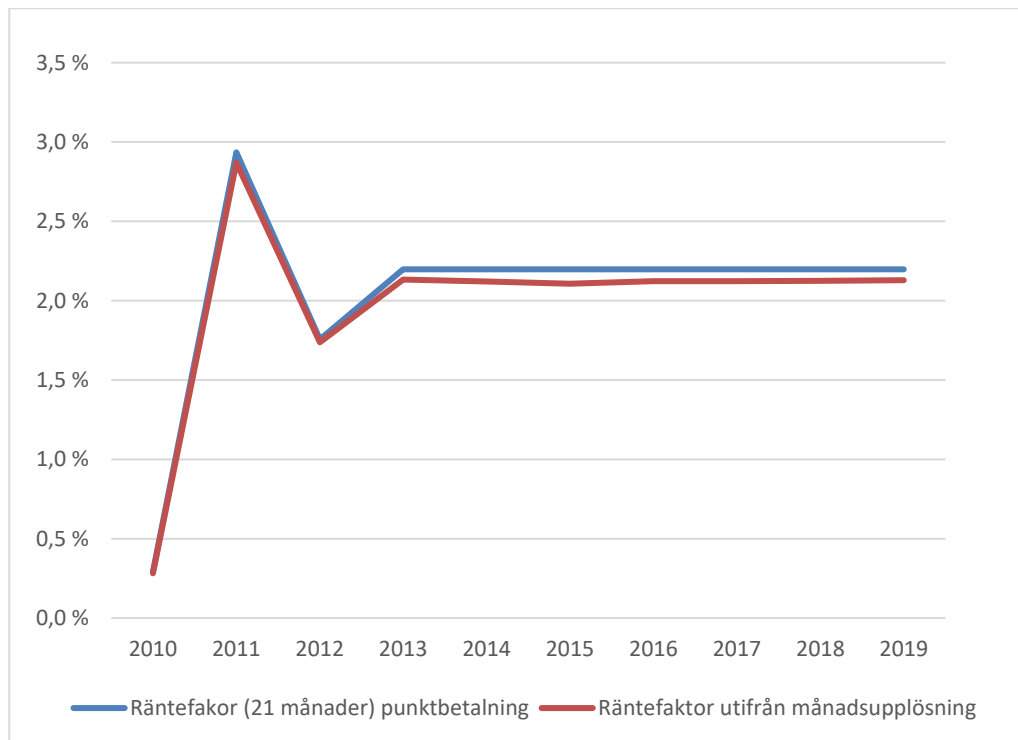
Det går eventuellt att använda fondkursen/andelskursen för den tillfälliga förvaltningen som en uppskattning på avkastningen under olika perioder för premiepensionen.

Månatlig upplösning på inbetalning

Ett första ställningstagande är om det ska betalas räntebelopp även om de inbetalda avgifterna helt stämmer överens med det slutliga beloppet för att inbetalningsmönstret inte är enligt förväntan. Vid en räntesats större än 0 är det mer fördelaktigt att få pengar tidigt än sent och detta skulle i sådana fall kunna beaktas. För att göra det behöver man ha något inbetalningsmönster att utgå ifrån. Det finns inget definierat men en utgångspunkt skulle kunna vara att utgå från en punktinbetalning som sker i juli under intjänandeåret, för ålderspensionsavgifter.

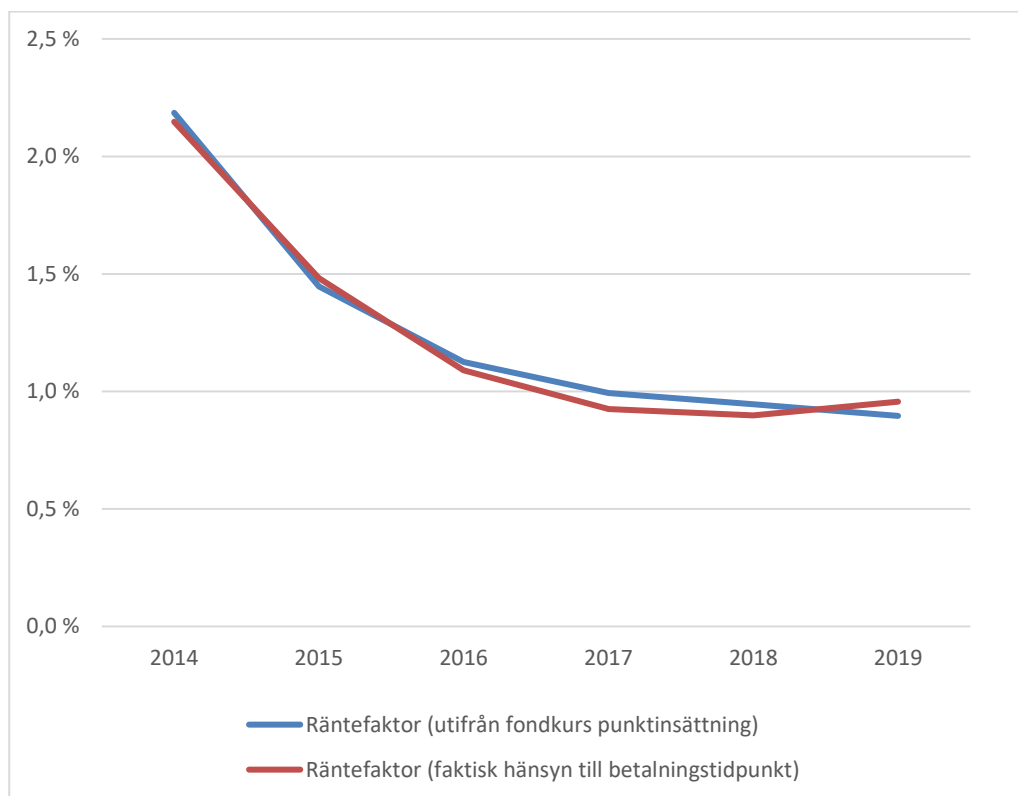
I det här avsnittet antas att räntesatsen är konstant över tiden.

En jämförelse mellan månatliga inbetalningar och en punktinbetalning för ålderspensionsavgifter till staten ges i Figur 6. Det går att utläsa i figuren att den approximation av en punktinbetalning stämmer väl överens mot om hänsyn togs till inbetalningarna på månads nivå. Visserligen har det varit relativt låga räntesatser under de senaste åren, 1,25 procent per år, och en högre räntesats ger större skillnader.

Figur 6. Figuren visar den räntefaktor (21 månader) som används i avstämningen av ålderspensionsavgifter för avgifter som avser staten. Som referens visas vad motsvarande räntefaktor hade blivit om hänsyn hade tagit till vid vilken månad inbetalningarna genomfördes.

Det går att göra motsvarande jämförelse för avgifter som avser premiepensionssystemet. Där utgår den nuvarande avkastningen utifrån när betalningarna skedde. Vi kan göra en beräkning med en tänkt punktinbetalning genom att utgå från fondkursen för tillfällig förvaltning. Se Figur 7 för en jämförelse mellan hänsyn till månad, faktisk metod, och punktinbetalning, alternativ metod. I den här jämförelsen har fondkurser för juli under intjänandeåret och december för fastställandeåret använts eftersom avgifter som inkommer efter det placeras på ett konto utan ränta.

Figur 7. Figuren visar den räntefaktor som används vid avstämning av avgifter till premiepensionssystemet. En motsvarande faktor bestämd utifrån fondkursen för tillfällig förvaltning visas som jämförelse.

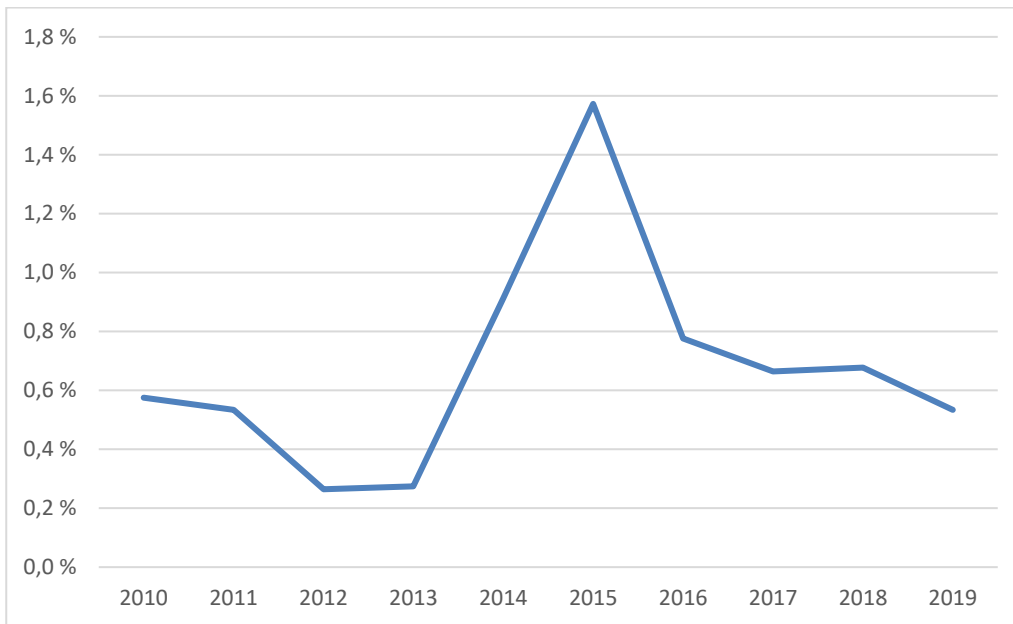
En fördel med att utgå från fondkursen är att det går att göra uppskattningar för olika perioder. Det är möjligt att ha olika räntesatser för ålderspensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter om man önskar.

Ett alternativ för premiepensionssystemet är att beräkna en genomsnittlig räntesats under hela tidsperioden och därefter ta hänsyn till alla in och utflöden från den första inbetalningen till slutregleringen. Ett problem med det är att det inte finns någon given räntesats att utgå ifrån.

Hänsyn till placeringstidpunkten för pensionsrätter

Syftet med inbetalningarna av avgifterna till premiepensionssystemet är att de ska omvandlas till pensionsrätter och därefter placeras i fonder. Det är därför självklart önskvärt att avgifterna inkommer innan placeringen. Ett alternativ kan därför vara att utgå ifrån differensen mellan inbetalade avgifter och fastställda pensionsrätter vid tidpunkten för fastställandet.

I Figur 8 visas hur stor andel av de inbetalda avgifterna som betalats in efter placeringen av pensionsrätter. Det är i snitt över 99 procent av avgifterna som har betalats in före pensionsrättsplaceringen.

Figur 8. Figuren visar hur stor andel av de inbetalda avgifterna, exklusive korrigeringsbeloppet som fastställs i samband med slutavstämningen, som inkommer efter pensionsrättsplaceringen.

Ett alternativ är alltså att beräkna differensbelopp och ränta för det som inkommit fram till placeringen av pensionsrätter och göra motsvarande för inbetalningar som sker därefter fram till och med slutavstämningen alltså

$$[\text{Skillnadsbelopp (dec } t + 1)] = [\text{Slutlig avgift}] - [\text{Inbetald avgift (nov } t + 1)]$$

Och

$$[\text{Skillnadsbelopp (april } t + 2)] = [\text{Slutlig avgift}] - [\text{Inbetald avgift}]$$

Dessa två skillnadsbelopp kan ha olika tecken, det kan först ha betalats in för lite avgifter fram till och med placeringen av pensionsrätter för att sedan ha betalats in för mycket avgifter fram till och med den slutliga avstämningen. Till detta läggs sedan ränta. De fastställda pensionsrätterna motsvarar alltså $[\text{Slutlig avgift}]$. Det som premiepensionssystemet ska tilldelas vid avstämningen är då

Regleringsbelopp

$$= [\text{Skillnadsbelopp (dec } t + 1)] \cdot (1 + [\text{avstämningsränta}]) + [\text{Skillnadsbelopp (april } t + 2)] \cdot (1 + r)$$

Värdet r , motsvarar den ränta som investering på PM:s konto ger, i nuläget är räntesatsen 0.

En nackdel med det här förslaget är att det blir en diskrepans kring månaden då pensionsrätterna placeras. Om inbetalningarna flyttas mellan november och december påverkas skillnadsbeloppet i december och därmed också räntebeloppet. Rent bokföringsmässigt har det betydelse om avgifterna inkommer före eller efter placeringen av pensionsrätterna men påverkan på avkastningen är mycket begränsad.

Diskussion

Skillnad mellan statliga ålderspensionsavgifter och ålderspensionsavgifter

Statliga ålderspensionsavgifter inkommer under intjänandeåret så här finns inte problemet med att avgifter inkommer efter placeringen av pensionsrätter.

Kassaflödena för statliga ålderspensionsavgifter och ålderspensionsavgifter skiljer sig åt. Statliga ålderspensionsavgifter har ett mycket jämnt betalningsmönster och avgifterna betalas in under intjänandeåret. Ålderspensionsavgifter har ett mer ojämnt utseende och en mindre del av avgifterna kommer över ett år senare, däremot ligger tyngdpunkten av inbetalningarna nära tyngdpunkten för statliga ålderspensionsavgifter, skillnaden är ungefär en månad. Vill man vara extra noggrann kan man ta hänsyn till detta. För premiepensionssystemet skulle det innebära olika räntesatser för reglering av ålderspensionsavgifter respektive statliga ålderspensionsavgifter.

Avkastning

Även om intjänandeår hålls åtskilda rent redovisningsmässigt påverkar de varandra. Dels genom att placeringen av medel innehåller ett prognosinslag och eventuellt överskott delas ut till nästa års intjänande. De placeringar som görs i KAM:s portfölj påverkas av andra intjänandeår och därmed även avkastningen, en längre portfölj ger generellt sett bättre avkastning.

Det finns tillräckligt med medel i tillfällig förvaltning för att helt täcka den överföring som sker i samband med placeringen av pensionsrätter. Det kan dock finnas skäl till att inte enbart använda den tillfälliga förvaltningen utan också använda fondhandelns saldo. Pensionsmyndigheten har bedömt att det är en bättre lösning att använda fondhandelns saldo, istället för att enbart använda den tillfälliga förvaltningen, i det fall att de för intjänandeåret inbetalda avgifterna inte når upp till fastställd pensionsrätt. Att inbetalda preliminära avgifter inte helt inkommit i samband med att pensionsrätterna ska placeras är ett administrativt problem men har en begränsad påverkan på avkastningen.

För att ta hänsyn till den eventuellt negativa effekt som sent inkomna avgifter kan ha på premiepensionssystemet kan hänsyn tas till eventuella räntekostnader som tillkommer när Pensionsmyndigheten använder fondhandelns saldo för att täcka upp den del av avgiften som saknas. Det som benämns avkastning i den nuvarande formeln kan alltså även inkludera eventuell avkastning på avgifter som inkommer efter pensionsrättsplaceringen samt om Pensionsmyndigheten har räntekostnader på grund av utnyttjande av fondhandelns saldo kan det också tas upp. Avkastningsbeloppet kan alltså ta hänsyn till såväl positiv som negativ avkastning från intjänandeåret fram till och med slutregleringen.

Inbetalningsmönster

Det kan tyckas naturligt att det föreligger en skuld om inte den totala inbetalningen av avgifter inkommit före utbetalningen av vilken avgifterna ska användas till. Men om det inte finns avtalat om när inbetalningarna ska ske är det inte självklart. På

motsvarande sätt kan argumenteras för att hänsyn bör tas till hur lång tid innan utbetalningen avgifterna inkom och inte enbart om de inkom innan eller efter.

Det mest naturliga är att utgå ifrån ett inbetalningsmönster och anta att varje krona har fördelats på samma sätt, det vill säga hur ser fördelningen av 1 krona ut per månad. Därefter skalas det upp med storleken av det totala beloppet eller differensen mellan inbetald och slutlig avgift. Genom att utgå från en punktinbetalning blir beräkningen enkel att genomföra och förstå. Skillnaden mellan att ta hänsyn till månadsinbetalningar jämfört med att enbart utgå från en punktinbetalning blir heller inte särskilt stor.

Det är rimligt att enbart betala räntebelopp på differensbeloppet mellan inbetald och slutlig avgift. För att ta hänsyn till när inbetalningar sker bör det finnas ett avtal eller en specifikation som säger när betalningarna ska genomföras. Vad det gäller ålderspensionsavgifter är det ingen part som helt styr över hur stora inbetalningarna blir samt när de ska ske. Visserligen bestämmer staten över processen men det är företagets utveckling som sedan bestämmer hur mycket som betalas in varje månad.

Process

Det skulle kunna vara samma personer som beräknar TF-ränta och avstämningsränta eftersom processen är väldigt lik och bygger på i stort sett samma underlag. Det finns dokument och Excelark som beskriver beräkningarna men det skulle kunna förtydligas genom att mer tydligt definiera hur beräkningen ska göras.

Slutsats

Det finns ingen exakt lösning på problemet men den nuvarande beräkningen av avstämningsränta bedöms som rimlig. Det bedöms därför inte vara nödvändigt att göra någon förändring.

För att göra avkastningen något mer rättvis kan eventuell positiv som negativ avkastning under perioden från det att pensionsrätterna placeras fram till dess att slutregleringen genomförs ingå i avkastningen, se rubriken "Avkastning".

Det skulle underlätta om det fanns en tydligare dokumentation för hur beräkningen av avstämningsränta (och även TF-ränta) görs.

Det är tänkbart att använda olika räntesatser för statliga ålderspensionsavgifter respektive ålderspensionsavgifter men skillnaden bedöms bli relativt liten och det bedöms därför inte som nödvändigt. De statliga ålderspensionsavgifterna betalas i snitt in en månad tidigare än ålderspensionsavgifterna och om vi utgår från de 21 månader som är angivet i förordningen och som utgår från ålderspensionsavgifterna skulle de statliga ålderspensionsavgifterna ge avkastning under 22 månader. Vid en årlig avkastning om 1 procent skulle en extra månad ge 0,08 procent mer avkastning, för ett skillnadsbelopp på 100 miljoner kronor skulle det motsvara 84 000 kronor. Om man i framtiden skulle behöva bestämma avkastning under olika intervall skulle fondkursen för den tillfälliga förvaltningen kunna användas.

Det är endast för ålderspensionsavgifter som problemet med sena avgifter finns och här fördelar sig den differens som uppkommer beroende på vald räntesats mellan

inkomst- och premiepensionssystemet och pengarna stannar inom det allmänna pensionssystemet.

Rekommendation

Den nuvarande metoden bedöms vara tillfredsställande. Men det är rimligt att lägga till avkastning för perioden mellan placeringen av pensionsrätter och slutreglering. Enligt nuvarande hantering där inbetalda avgifter antingen placeras på Riksgäldens konto eller där medel kan lånas från fondhandelns saldo till 0 procents ränta ger det dock ingen skillnad. Det bör däremot inte vara något större arbete att anpassa beräkningen till detta. Formeln föreslås alltså bli oförändrad enligt

$$\text{Avstämningsränta} = \frac{\text{Avkastning}}{[\text{Avg, jan}(t) - \text{feb}(t + 2)]}$$

Men att termen *Avkastning* även bör innehålla eventuell avkastning från Riksgäldens konto alternativt lånekostnad från fondhandelns saldo för perioden mellan placeringen av pensionsrätter och slutreglering.

Övriga rekommendationer

De här rekommendationerna ligger utanför målet med den här rapporten.

Ansvar för att beräkna avstämningsränta och TF-ränta bör ligga på samma enhet. Dokumentation över såväl avstämningsränta och TF-ränta bör uppdateras så att det är tydligt hur det görs. Ansvar för att driva arbetet med eventuella framtida förändringar bör också ligga hos den enhet som ansvarar för beräkningen.

Hantering av underskott vid placering av pensionsrätter bör stämma överens med placeringsanvisningen för tillfällig förvaltning. Anvisningen bör uppdateras eftersom processen har förändrats.

Referenser

Pensionsmyndigheten (2010), Avstämningsränta-information.doc

Pensionsmyndigheten (2010), PID100521 P-rätter efter placering med exempel 2.doc

Pensionsmyndigheten (2015), PID145433_v0.2 Rutin beräkning TF-ränta.docx

Pensionsmyndigheten (2011), PID112592 Placeringsriktlinjer tillfällig förvaltning

Pensionsmyndigheten (2010), PAD 2010-435, Placeringsanvisning Tillfällig förvaltning